

Nr 128

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av televerkets verkstadsrörelse jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I propositionen nr 116 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 2 april 1965, föreslagit riksdagen att dels medge att en utbyggnad sker av televerkets verkstadsrörelse i enlighet med vad departementschefen föreslagit i statsrådsprotokollet, dels ock bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av högst 20 000 000 kr. för krediter till ett av televerket bildat aktiebolag för tillverkning av teleteknisk materiel.

Genom beslut den 9 september 1964 uppdrog Kungl. Maj:t åt telestyrelsen att i anslutning till en utbyggnad av televerkets verkstadsrörelse utarbeta planer för en sådan från förutsättningen att nya verkstadsanläggningar tillskapades i Kristinehamn och Skellefteå samt att för Kungl. Maj:t snarast framlägga resultatet av därvid gjorda överbäganden med närmare redovisning av de organisatoriska, ekonomiska och tekniska betingelserna för den angivna lokaliseringen.

I skrivelse den 9 mars 1965 har telestyrelsen i anslutning till det sålunda givna uppdraget framlagt planer för utbyggnaden av televerkets verkstadsrörelse.

I propositionen lämnas dels en översiktlig redogörelse för televerkets verkstadsrörelse, dels ock en redovisning av telestyrelsens framlagda planer avseende en utbyggnad av televerkets verkstadsrörelse.

Departementschefen konstaterar inledningsvis att det varit av betydande värde för televerket att ha tillgång till en egen verkstadsrörelse. Denna, som haft att konkurrera på i princip lika villkor med den enskilda industrin, har sålunda genom sin omfattning och sin förmåga att hävda sig i pris- och kvalitetshänseende kunnat utöva ett inflytande på marknaden, vilket inneburit avsevärda fördelar för televerket i dess inköpsverksamhet.

Den kraftiga utbyggnad av landets telekommunikationer, som ägt rum under de senaste 10 till 15 åren, har för televerket medfört successivt ökade anskaffningsbehov i fråga om olika slags teleteknisk stations- och apparatma-

teriel. Trots att såväl verkstadsrörelsen som den enskilda industrin under samma tid kraftigt ökat sin produktionskapacitet, har verket haft svårigheter att få sina materielbehov tillgodosedda. Förhållandena har inneburit dels att verkstadsrörelsen tidvis haft en i förhållande till dess kapacitet alltför hög beläggning, dels att i viss utsträckning beställningar fått läggas ut på den enskilda industrin, vilka betingat icke oväsentligt högre priser. Det är mot denna bakgrund, som en utbyggnad av televerkets verkstadsrörelse aktualiserats.

I fortsättningen anför departementschefen följande.

»Av företagsekonomiska och produktionstekniska skäl har det inte ansetts lämpligt att genomföra en fortsatt utbyggnad i anslutning till någon av de befintliga verkstäderna. Bl. a. med hänsyn härtill har det tätt sig naturligt att låta lokaliseringpolitiska överväganden spela in vid bedömningen av frågan om den lämpliga förläggningen av den tillkommande produktionen. Detta har kommit till uttryck i det förenämnda av Kungl. Maj:t meddelade uppdraget till telestyrelsen att utarbeta planer för utbyggnaden utifrån förutsättningen, att nya verkstadsanläggningar tillskapas i Kristinehamn och Skellefteå.

Telestyrelsen har numera redovisat resultatet av sina överväganden. Dessa utmynnar i förslag, att verkstadsrörelsen byggs ut med sikte på ett ökat årligt produktionsvärde av ca 20 milj. kr. Utbyggnaden bör enligt styrelsen komma till stånd genom att en eller två nya verkstadsenheter tillskapas för en arbetsstyrka om sammanlagt 400 man. Verkstadsanläggningarna förutsätts dock dimensionerade för en arbetsstyrka om 500 man, och möjligheter bör finnas för en fortsatt utbyggnad i framtiden. Styrelsen framhåller, att det för den nu aktuella utökningen av produktionskapaciteten är ekonomiskt mest fördelaktigt att anlägga endast en större verkstad med förläggning till Kristinehamn men att det i ett mera långsiktigt perspektiv finns skäl som talar för att utökningen fördelas på två mindre verkstäder i Kristinehamn resp. Skellefteå. I detta senare fall förutsätts vardera verkstadsanläggningen sysselsätta 200 man men vara dimensionerad för 250 man. Alternativet med två anläggningar på angivna båda platser beräknas bl. a. på grund av högre fraktkostnader och av dyrortsskillnader betingade högre löner medföra en årlig merkostnad om drygt en miljon kr. i förhållande till alternativet med endast en större anläggning i Kristinehamn. I övrigt redovisar styrelsen i sammanhanget sina närmare överväganden i fråga om den lämpliga inriktningen av produktionen i anslutning till de nya verkstadsenheterna.

För egen del vill jag i sammanhanget erinra om de ökade resurser, som statsmakterna under de senaste åren ställt till televerkets förfogande för att göra det möjligt för verket att komma till rätta med kö- och belastningsproblemen på teleområdet. Det är givetvis angeläget, att televerkets insatser härvidlag icke försvåras genom att den för utbyggnaden av telekommunika-

tionerna erforderliga materielen icke kan anskaffas i tillräcklig utsträckning eller på tillfredsställande villkor. De problem som televerket härvidlag mött under senare år motiverar att en utökning av verkstadsrörelsens produktionskapacitet nu snarast kommer till stånd.

I fråga om dimensioneringen av den tillkommande verkstadskapaciteten kan jag i huvudsak biträda vad styrelsen föreslagit. De nya anläggningarna torde sålunda i den nu aktuella utbyggnadsetappen böra ges en dimensionering, som medger en arbetsstyrka om totalt ca 500 man. Styrelsen har för sin del tänkt sig att i första hand utnyttja denna verkstadskapacitet för en produktionsökning motsvarande ett arbetskraftsbehov av 400 man. Själv har jag som resultat av mina gjorda överväganden av frågan om utbyggnaden och de produktionsförhållanden och materielbehov som betingar denna funnit anledning ifrågasätta, om icke televerket mera omgående bör inrikta sig på en produktion, som innebär ett fullare utnyttjande av den tänkta kapaciteten.

Vid bedömningen av frågan om utbyggnaden bör komma till stånd genom anläggning av endast en större verkstadsenhet eller genom anläggning av två mindre enheter på angivna orter har jag funnit avgörande skäl tala för det senare alternativet. Jag har härvidlag utöver lokaliseringspolitiska överväganden även beaktat det bättre utgångsläge, som ifrågavarande alternativ innebär för en mera långsiktig expansion av verkstadsrörelsens produktionskapacitet. I takt med att en sådan expansion kommer till stånd bortfaller de kostnadsmässiga olägenheter, som sammanhänger med att produktionen vid de båda verkstäderna i ett inledningsskede icke har en företagsekonomiskt sett optimal omfattning.

Med hänsyn till anförda förhållanden föreslår jag, att verkstadsrörelsen utbyggs genom anläggning av två nya verkstäder, varav en i Skellefteå och en i Kristinehamn.

Enligt telestyrelsen erfordras en tid av tre år för projektering och uppförande av anläggningarna, därvid förutsatts ett tidsintervall om ett år mellan påbörjandet av de båda projekten. I anslutning härtill vill jag framhålla angelägenheten av att båda projekten igångsätts genast och med sikte på ett samtidigt färdigställande. Om detta icke visar sig möjligt, torde från lokaliserings- och sysselsättningspolitisk synpunkt övervägande skäl tala för att verkstaden i Skellefteå påbörjas först. I sådant fall förutsätter jag att verkstaden i Kristinehamn därefter påbörjas så snart möjlighet därtill föreligger.

I likhet med telestyrelsen anser jag, att de båda verkstäderna bör drivas i form av ett aktiebolag. Därigenom skapas den större rörelsefrihet i olika hänseenden, som är av betydelse inte minst med tanke på behovet av en snabb och effektiv uppbyggnad av verksamheten. Bolaget bör vara statsägt och ha karaktären av dotterföretag till televerket.

Jag anser mig kunna biträda telestyrelsens bedömning av bolagets kapi-

talbehov, vilket angivits till 44,3 milj. kr. Beträffande sättet för tillgodoseende av detta har jag — med viss avvikelse från styrelsens förslag — ansett mig böra förordna följande. I första hand utgår jag från att industrifastigheterna med ett uppskattat värde av ca 12 milj. kr. skall med avseende på byggnadsfinansieringen bilda underlag för sedvanlig belåning. Ett belopp av 15 milj. kr. bör ställas till förfogande i form av eget kapital. Detta bör tillföras bolaget genom att aktier till ett nominellt värde av tillsammans 10 milj. kr. tecknas till en kurs av 150 %. Det i förhållande till aktiernas nominella värde överskjutande beloppet eller 5 milj. kr. förutsätts därvid tillfört bolagets reservfond. För tillgodoseende av bolagets kapitalbehov bör vidare riksdagens bemyndigande inhämtas att ikläda staten garantier för lån åt aktiebolaget intill ett belopp av 20 milj. kr. Jag utgår slutligen från — med ledning av bl. a. erfarenheterna från den nuvarande verkstadsrörelsen och den beräknade faktureringsvolymen — att bolaget efter igångsättning av driften skall disponera medel i form av förskott och leverantörskrediter om uppskattningsvis ca 10 milj. kr.

Slutligen bör i detta sammanhang ställning tas till den i 1965 års statsverksproposition anmälda frågan om en utvidgning av vissa verkstadslokaler i Nynäshamn, vilken fråga uppskjutits i avvaktan på de nu framlagda planerna om en utbyggnad av verkstadsrörelsen. Jag tillstyrker, att angivna utvidgning kommer till stånd och beräknar i likhet med telestyrelsen totalkostnaden för projektet till ca 3 milj. kr., varav ca 1,5 milj. kr. kan antas belöpa på budgetåret 1965/66.

De medel som erfordras för aktieteckning i det förenämnda nya bolaget ävensom de medel som erfordras för den angivna utvidgningen av verkstadslokaler i Nynäshamn torde få täckas från det för budgetåret 1965/66 anvisade investeringsanslaget Teleanläggningar m. m. Det synes mig icke erforderligt att i anledning härav hos riksdagen begära någon ökning av detta anslag. Däremot torde den för televerket nämnda budgetår beräknade investeringsramen böra vidgas med de angivna beloppen.»

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels en inom första kammaren av herr *Källqvist* väckt motion (I: 757), vari föreslagits att riksdagen måtte besluta att projektering och uppförande av båda de planerade verkstäderna igångsattes genast och efter de riktlinjer telestyrelsen angivit samt att beträffande tidsprogrammet telestyrelsens redovisade angelägenhetsgrad beträffande tillverkningen av telefonapparater får vara avgörande;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Stefanson* och *Erik Filip Petersson* (I: 758) och den andra inom andra kammaren av herr *Berglund m. fl.* (II: 889), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att vid bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition den ändringen i Kungl. Maj:ts förslag må vidtagas att aktieteckningen

skall ske till 100 % av aktiernas nominella värde intill ett belopp av 15 milj. kr.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna I: 757 och II: 889.

Utskottet. I förevarande proposition framläggs förslag till en utbyggnad av televerkets verkstadsrörelse genom anläggning av två nya verkstäder i Skellefteå och Kristinehamn. De nya anläggningarna föreslås dimensionerade för en arbetsstyrka av totalt ca 500 man. Verksamheten vid anläggningen i Kristinehamn avses omfatta tillverkning av telefonapparater. Utbyggnaden av verkstadsrörelsen är föranledd av att televerket haft svårigheter att få sina materielbehov tillgodosedda. Vid bedömningen av frågan om utbyggnaden bör komma till stånd genom anläggning av endast en större verkstadsenhet eller genom anläggning av två mindre enheter på angivna orter har departementschefen funnit avgörande skäl tala för det senare alternativet. Departementschefen har därvid utöver lokaliseringspolitiska överväganden även beaktat det bättre utgångsläge, som ifrågavarande alternativ innebär för en mera långsiktig expansion av verkstadsrörelsens produktionskapacitet. De båda verkstäderna föreslås drivas i form av ett statligt aktiebolag med karaktär av dotterföretag till televerket. För att täcka medelsbehovet för utbyggnaden förordas ett belopp av 15 milj. kr. för aktie-teckning i bolaget, vilket belopp förutsättes belasta investeringsanslaget 'Teleanläggningar m. m. Aktier till ett nominellt värde av tillsammans 10 milj. kr. föreslås tecknas till en kurs av 150 %. Det i förhållande till aktiernas nominella värde överskjutande beloppet eller 5 milj. kr. förutsätts därvid tillfört bolagets reservfond. Vidare föreslås att staten ikläder sig garantier för lån åt aktiebolaget intill ett belopp av 20 milj. kr. Slutligen förordas i propositionen en utvidgning av vissa verkstadslokaler i Nynäshamn.

Enligt utskottets mening bör en utbyggnad av televerkets verkstadsrörelse komma till stånd. Vad departementschefen anfört rörande angelägenheten härav biträdades av utskottet. Likaledes tillstyrkes förslaget rörande dimensioneringen av den tillkommande verkstadskapaciteten. Beträffande frågan om uppdelning av den föreslagna utbyggnaden på en eller två verkstadsenheter har utskottet funnit att flera skäl talar för en uppdelning på två enheter. Även om en sådan lösning på kort sikt synes innebära viss fördyring av produktionen torde fördelarna överväga vid en långsiktig bedömning. Förslaget i denna del tillstyrkes därför av utskottet.

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag har i motionen I: 757 föreslagits, att riksdagen måtte besluta att projekteringen och uppförandet av de planerade verkstäderna igångsattes genast och efter de riktlinjer telestyrelsen angivit samt att beträffande tidsprogrammet telestyrelsens redovisade angelägenhetsgrad beträffande tillverkningen av telefonapparater får vara avgörande.

Utskottet vill för sin del understryka vad departementschefen anfört rö-

rande angelägenheten av att båda projekten igångsätts genast med sikte på ett samtidigt färdigställande. Skulle tillgängliga resurser medföra svårigheter i angivna hänseende vill utskottet av lokaliseringspolitiska skäl icke motsätta sig att verkstaden i Skellefteå ges prioritet. Det bör härvid eftersträvas att tidsmässigt färdigställa anläggningen i Kristinehamn i så nära anslutning som möjligt till verkstaden i Skellefteå. Syftet med motionen I: 757 synes härigenom i viss mån tillgodosett. I övrigt torde motionen i fråga inte böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Förslaget att driva de båda verkstäderna i form av ett aktiebolag tillstyrkes av utskottet.

Beträffande sättet för tillgodoseende av bolagets kapitalbehov har utskottet funnit sig kunna biträda vad departementschefen förordat. Det föreslagna förfarandet med aktieteckning till en kurs av 150 % ger icke utskottet anledning till erinran. Med hänvisning till det anförda kan utskottet icke biträda yrkandena i de likalydande motionerna I: 758 och II: 889 att riksdagen vid bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte besluta att aktieteckningen skall ske till 100 % av aktiernas nominella värde intill ett belopp av 15 milj. kr. Utskottet avstyrker därför motionerna.

Vad departementschefen i övrigt anført rörande den förordade utbyggnaden av televerkets verkstadsrörelse har icke givit anledning till erinran från utskottets sida. Den föreslagna utvidgningen av verkstadslokalerna i Nynäshamn tillstyrkes likaledes av utskottet.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 757 ävensom motionerna I: 758 och II: 889 medge att en utbyggnad sker av televerkets verkstadsrörelse i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagit;

II. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av högst 20 000 000 kr. för krediter till ett av televerket bildat aktiebolag för tillverkning av teleteknisk materiel.

Stockholm den 21 maj 1965

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, Ivar Johansson, Fritz Persson, Virgin, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Harry Carlsson och Strandberg; samt

från andra kammaren: herrar Bohman, Gustafsson i Stockholm, Karlsson i Olofström, Ståhl, Blidfors, Eliasson i Sundborn, Almgren, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, herrar Bergman, Gustafsson i Kårby, Cassel, Gustafsson i Uddevalla, Nelander och Tobé.

Särskilt yttrande

av herrar *Virgin, Strandberg, Bohman* och *Cassel*, vilka anförde:

»Enligt vår uppfattning bör de affärsdrivande verken inta samma ställning som privata företag. Man bör på dem ställa samma krav på lönsamhet och ekonomisk drift och måste då också avstå ifrån att ålägga dem sociala förpliktelser som icke enskilda företag har att bära. Dessa grundprinciper fastslogs med stor kraft av 1963 års höstriksdag när det gällde statens järnvägar.

Ur de sålunda angivna synpunkterna synes erinringar kunna göras mot det sätt på vilket beslutet om förläggning av televerkets verkstäder kommit till stånd.

Uppenbarligen är initiativet att välja Kristinehamn respektive Skellefteå som platser för lokalisering av dessa nya industrier icke verkets eget. Verket har genom kungl. brev den 9 september 1964 förelagts just dessa båda orter. Verket bereddes icke möjlighet att självständigt och ur rent företags-ekonomisk synpunkt pröva frågan om den lämpligaste lokaliseringen.

Härtill kommer att verkets primära önskemål att få en enda verkstad om maximalt 500 anställda, vilket i förhållande till de nu föreslagna två mindre verkstäderna skulle inneburi en kostnadsminskning med närmare 1 milj. kr. per år, sköts åt sidan främst av lokaliseringspolitiska skäl.

I en konfliktsituation mellan företagsekonomiska och lokaliseringspolitiska aspekter bör de statliga företagen ha samma möjlighet som de enskilda att fritt välja. Vill statsmakterna påverka dem i viss riktning måste det ske genom lokaliseringsstöd av i princip samma slag som när det gäller privatföretag.»